

**Femke
Flietstra** **UIT DE
SCHADUW
VAN HET
GELOOF**

Mijn jeugd in
een gesloten
religieuze
gemeenschap
en de keuze
voor vrijheid

Voor mijn ouders, zodat jullie mij beter kunnen begrijpen.
Voor mijn broers en zussen, zodat jullie weten dat ik er voor
jullie ben als het nodig is.
In het bijzonder voor mijn twee stoere zussen omdat jullie je
eigen versie van dit verhaal hebben.
En voor ieder ander die iets aan mijn verhaal heeft.

Dit boek is mijn verhaal,
waar nog achttien andere versies van zijn.
Geleefd door ieder lid van het gezin,
een stukje van het geheel.

Inhoud

1. Het bericht	9
2. Het gezin van zeventien	15
3. Mijn jeugd	31
4. Na de havo	55
5. Hoe de deur op een kier kwam	67
6. De beslissing	81
7. Mijn eigen wereld	97
8. Onbegrip en boosheid	115
9. Echo van het verleden	127
10. Je leeft en je leert	139
11. Terugkijkend spijt	151
12. Lichtpuntjes	157
13. Hier sta ik	165
14. Wat ik jou mee wil geven	181
15. De toekomst	189

1.

Het bericht

In de eerste plek die ik echt helemaal van míj kan noemen, zit ik op de bank. Ik ben 25 jaar en woon eindelijk op mezelf. Ik kan net de borg en de eerste huur betalen en een paar meubels die ik van de kringloop en van Marktplaats heb gehaald. Maar wát ben ik blij dat ik hier zit. Alleen, in mijn eigen torenkamertje in het centrum van Alkmaar.

Ik woon hier nu een paar weken en het voelt steeds lastiger om mezelf te verenigen met het leven dat ik tot nu toe heb geleid. De gedachte om er definitief mee te breken voelt met de dag natuurlijker voor me. Eigenlijk is het meer een kwestie van wanneer, dan óf ik het doe. *'No time like the present...'*, denk ik en ik begin met het schrijven van een tekst.

Ik kijk nog eens goed naar het schermpje van mijn telefoon en na wat schrappen, herschrijven, toevoegen en me afvragen of dit wel het beste moment is, haal ik diep adem en verstuur het bericht: eerst naar mijn familie en daarna naar mijn vriendinnen. Het bericht waarvan ik weet dat het alles gaat veranderen, maar waarvan ik ook weet dat ik het wil versturen.

Ik leg mijn telefoon weg en bereid me voor op wat er mogelijk komen gaat. Aan de ene kant stapelen de vragen zich op en voel ik de spanning opbouwen. Gaan ze bellen? Krijg ik boze berichtjes? Wat doe ik als ze ineens voor de deur staan? Laat ik ze binnen? Durf ik het aan om dat niet te doen? Aan de andere kant voelt het alsof ik de grootste horde heb genomen en ik nu in ieder geval weer vooruit kan.

Mijn wereld ziet er van de ene op de andere dag helemaal anders uit. Ik moet die wereld helemaal opnieuw ontdekken. Welk berichtje is het dat ervoor zorgt dat dit allemaal gebeurt? Het is het bericht waarin ik uitspreek dat ik niet meer bij de kerk wil horen waarin ik ben opgegroeid. De kerk van mijn ouders, broers en zussen, hele generaties van mijn familie en al mijn vrienden. De kerk van de 'tante-zeg-gertjes' waar ik met zoveel liefde op heb gepast, liedjes mee zong en koekjes mee bakte. Van vriendinnen die me kennen sinds ik een kleine krullenbol was en die samen met mij opgegroeid zijn.

Voor mij is dit ook het moment waarop ik ervaar hoe fragiel familiebanden en vriendschappen kunnen zijn. Hoe snel en makkelijk die doorbroken kunnen worden. Hoe hun beeld van mij met één bericht zo kan veranderen.

Dit is het bericht:

Beste allen, Ik loop er al een tijdje mee rond, maar ik wil het nu met jullie delen. Ik voel mij niet meer thuis in de gemeente. Ik wil mijn eigen weg zoeken en dat kan ik niet binnen CGN. Ik geloof nog altijd in het goede kiezen en misschien ook in God, maar verder denk ik niet dat ik bij hetzelfde beeld uitkom als jullie. Ik zal daarom vanaf vandaag niet meer naar de samenkomsten gaan. Ik wil tijd nemen om dit uit te zoeken en heb daarom nu geen behoefte aan discussie hierover. Ik hoop dat jullie dit respecteren. Liefs, Femke

Het gezin waarin ik opgegroeid ben, mijn vriendinnen, sportmaatjes, geplande vakanties en de structuur van mijn hele leven; van het ene op het andere moment kan ik er niet meer op terugvallen. Ik wist dat dit zou gebeuren en toch vond ik het nodig om de stap te zetten. Met dat ene bericht was het gedaan. Ik koos voor een ander pad.

Maar aan de andere kant voel ik me ook vrij, vol van mogelijkheden. De wereld ligt aan mijn voeten. Ik kan verder kijken, zoveel verder dan de grenzen tot nu toe. Ik heb ineens niemand meer die over mijn schouder meekijkt en in de gaten houdt of ik wel voldoe aan de gestelde regels. Ik heb nu zeeën van tijd, maar wat ga ik daarmee doen?

2.

Het gezin van zeventien

O p het moment dat ik geboren word, in 1992, zijn er al tien kinderen in het gezin. Mijn moeder is 36, mijn vader 39 en het oudste kind is bijna 11. We wonen in Alkmaar, grappig genoeg in de buurt van waar ik dertig jaar later zal gaan wonen.

Mijn ouders zijn een aantal keer verhuisd om ons grote gezin goed te kunnen huisvesten. Ze komen oorspronkelijk uit het oosten van Nederland en verhuisden naar het westen voor mijn vaders werk. Voor zover ik weet zijn ze eerst terechtgekomen in Kudelstaart, vervolgens verhuisd naar Alkmaar, toen naar Santpoort en uiteindelijk naar Castricum. Een jaar na mij is mijn zusje geboren, ook nog in Alkmaar, daarna zijn we verhuisd naar Santpoort. In Santpoort worden nog twee broertjes en een tweeling geboren en in Castricum ten slotte mijn jongste zusje. Ik ben dan 7 jaar oud. Mijn moeder is inmiddels 44. Hoewel mijn moeder veel zwanger is, heb ik dat niet echt in de gaten. Misschien is haar in-verwachting-zijn zo vanzelfsprekend dat het voor mij normaal is geworden.

Als je het een beetje bij hebt gehouden, dan zit je als het goed is nu op zeventien kinderen. Je leest het goed. Ik heb zestien broers en zussen. Negen broers en zeven zussen om precies te zijn, waarvan twee tweelingen. En ja, wij komen allemaal van één vader en één moeder. In achttien jaar hebben mijn ouders zeventien kinderen gekregen. ‘Hoeveel wasmachines hebben jullie dan thuis?’ Dat is vaak een van de eerste vragen die ik krijg als iemand hoort dat ik uit een gezin van zeventien kom.

Samen opgroeien doe je eigenlijk niet met alle zeventien tegelijk. De oudsten zijn te oud en de jongsten te jong. Dus ik ‘groeï op’ met de vijf anderen in de middengroep, waaronder mijn twee zusjes Laura en Evi.

Regelmatig zijn er jonge, vrijgezelle vrouwen uit de kerk over de vloer. Zij helpen met de kinderen vermaken en in bad doen, het huis schoonmaken en meer. Ik krijg dat niet echt mee; ik weet het alleen van de foto’s. We slapen in Santpoort met veel kinderen in één slaapkamer, de jongens in de ene kamer en de meisjes in de andere. Ik weet nog goed hoe het patroon van de stenen in onze achtertuin eruitziet. Ik fiets daar graag met een driewieler over de cirkels op de grond, het liefst lekker alleen. Onze tuin komt uit op een steegje; aan het einde ervan woont een vriendelijke achterbuurvrouw. Mijn oudere broers en zussen spelen er

weleens; een enkele keer ben ik daar ook bij. Ik ga naar de kleuterklas en speel soms met kindjes uit de buurt. We wonen dicht bij de duinen en het bos; daar gaan we regelmatig naar een duinmeertje om te spelen, maar ik vind dit eigenlijk eng vanwege de bloedzuigers.

Als ik vijf jaar ben gaan we kijken bij het nieuwe huis in Castricum. Het voelt als een enorm groot huis; de tuin loopt zelfs aan drie kanten om het huis heen. Mijn ouders kunnen het huis overkopen van de vorige eigenaren tegen een lagere prijs, nu zij weten dat er zo'n groot gezin in komt wonen. Als we gaan kijken, krijgen we allemaal een snoepje uit een grote snoeppot van de mevrouw die er woont. De tuin heeft een grasveld met een klein tuinhuisje erop. Als klein meisje voelt het als een paradijs. Een zee van ruimte en groen.

In werkelijkheid is het huis niet supergroot; het lijkt zo omdat het huis in Santpoort een stuk krapper is. Mijn ouders laten het nieuwe huis verder uitbouwen. Zo wordt de serre een kantoor voor mijn vader en wordt de zolder verhoogd zodat daar vier kleine slaapkamers en een badkamer extra kunnen worden gemaakt. Veel van de verbouwing wordt gedaan door mannen van de kerk, die bouwbedrijven hebben. Dit is gebruikelijk in onze kerk, je helpt elkaar waar het kan. Pas als niemand van de kerk het klusje kan doen, wordt er daarbuiten gezocht. Voor mij is dit heel nor-

maal en voelt het vertrouwd. De gezichten die ik in de kerk zie, zie ik op die manier ook regelmatig bij ons thuis.

Ik groei op in een vol huis, maar het is geen 'gekkenhuis', zoals je je dat misschien voorstelt. De beelden van televisieprogramma's die ik later op televisie zal zien zoals *Een huis vol* en *16 Kids and Counting* voelen voor mij vaak overdreven. Mijn ouders zorgen er redelijk goed voor dat er orde en structuur is. Om zes uur 's avonds staat mijn moeder onderaan de trap in haar handen te klappen. Dan stommelen wij, alle zeventien kinderen, uit onze kamers de trap af om aan tafel te gaan. Mijn moeders geklap wordt zelfs op het kleinste zolderkamertje gehoord.

Het avondeten is een van de weinige momenten dat we echt met z'n allen bij elkaar zijn – naast alle feestdagen. Dan is het wel echt een kippenhok: iedereen wil zijn of haar verhaal doen en roept door elkaar. Toch worden we stil als we gaan bidden en danken voor het eten of als aan het eind van de maaltijd de kinderbijbel tevoorschijn komt.

In de echte chaosmomenten gebruikt mijn moeder wel eens een lange stok. Als de stok op tafel komt, is iedereen een stuk rustiger. Dan tikt ze op de tafel bij het bord van een van mijn broertjes of zusjes, een teken dat ze nu echt moeten gaan luisteren. Die stok brengt de lange eettafel van zo'n vijf meter binnen haar bereik. Mijn bord bereikt hij bijna nooit, ik eet vaak langzaam maar rustig mijn bord leeg.

Na het eten hebben we allemaal een eigen taak. De één helpt met afruimen, een duo doet de afwas, weer een ander ruimt de vaatwasser in. Grote pannen worden met de hand afgewassen. Ik doe dit vaak met een van mijn zusjes. Soms wordt er gekibbeld over wie mag wassen en wie moet drogen, maar meestal doen we gewoon wat ons wordt opgedragen. Ik hoor weleens de opmerking dat het vast hele grote pannen zijn voor zo'n groot gezin, maar zo groot zijn ze nu ook weer niet. De borden, glazen en bestek gaan in de vaatwasser. De oudsten helpen de jongsten naar bed brengen en de was wordt opgevouwen.

Voordat de jongste kinderen naar bed gaan, leest mijn moeder beneden aan ons allemaal voor. Ze zit in haar leukere stoel in de woonkamer, met een kind op schoot en de rest van ons om haar heen op een kussen op de grond. *Voetstapjes in de sneeuw* en *Inde Soete Suikerbol* van W.G. van de Hulst zijn onze favorieten.

Ik leer al jong gebedjes opzeggen voor het slapengaan en voer mijn taken zorgvuldig uit. Ik speel het meest met mijn broertjes en zusjes die dicht om mijn leeftijd zitten. We bouwen samen dorpen in de zandbak, spelen boompje verwisselen op het pleintje voor het huis en rennen als politie en boefje door de straten in onze buurt. Als het regent spelen we samen binnen met de zelfgemaakte klei van mijn moeder, doen een bordspelletje, verkleeden ons

of bouwen een huttdorp van kleden onder de tafels en de trap. Ik ben graag het bakkertje van het dorp en maak taartjes met de klei om in de zelfgemaakte vitrine te zetten en te verkopen.

We gaan naar een openbare school, omdat scholen waaraan een geloof verbonden is niet van het 'juiste' geloof zijn. Buiten schooltijd speel ik weleens met schoolvriendinnetjes of meisjes uit de straat. Natuurlijk zie ik wel dat het bij hen anders gaat. Ze hebben vaak maar één of twee broertjes of zusjes, of zijn enig kind. Er is meer rust bij hen thuis en ze hebben een eigen slaapkamer. Bidden voor het eten doen ze niet en ze hebben een televisie. Toch vind ik het niet vreemd hoe het bij ons gaat, zo is het nou eenmaal al heel mijn hele leven. Ik vind het niet als 'veel' klinken als ik zeg dat ik zestien broers en zussen heb. Ik snap gewoon dat ik uit een ander gezin kom; dat wij gelovig zijn en zij niet. Ik heb rokjes en jurkjes aan die mijn moeder zelf maakt, mijn klasgenootjes hebben vaak een broek aan. Ik zie het, maar het maakt mij niets uit. Ik vind de rokjes en jurkjes leuk en houd me niet bezig met hetzelfde willen zijn als anderen. Als andere kinderen iets vervelends zeggen over mijn rokjes of over het grote gezin leer ik van mijn moeder het zinnetje 'Laat ze maar praten en volg Jezus.' Op school ben ik rustig en doe mijn werkjes. Ik blink niet uit, maar kan prima meekomen.

In ons gezin en het hele huishouden staat de kerk centraal. Altijd en elke dag. Ik weet eigenlijk niet beter. Je ziet het overal in huis terug. Bijbels en boeken geschreven door de leidende broeders van de kerk vullen de boekenkast. Foto's van diezelfde leidende broeders pronken aan de wand in de huiskamer en Bijbelteksten zijn geprint en geplakt op de binnenkant van de wc-deur. Er worden christelijke liedjes op de piano gespeeld en er hangt een schotel aan de rand van het dak om de Noorse kerkuitzending te kunnen volgen. Meermaals per week rijdt er een busje vol met kinderen in nette kleding (de meisjes in rokjes) naar de kerk. We zingen liederen voor het slapengaan en lezen de Bijbel na de avondmaaltijd. Je kunt er niet omheen dat het kerkleven het fundament is van ons gezin.

De kerk waarin ik opgroeï is een van de vele afsplitsingen van de protestantse kerk; in Nederland heet het de Christelijke Gemeente Nederland (CGN). Het is in ons land een redelijk kleine kerk, met door het hele land zo'n 2000 leden, verdeeld over ongeveer tien regionale kerkgemeenschappen. De generatie van mijn opa's en oma's is de eerste die dit geloof begint aan te hangen in Nederland. Het gedachtegoed is overgewaaid uit Noorwegen, vandaar dat de kerk ook weleens 'de Noorse Broeders' wordt genoemd. Mijn generatie is alweer de derde generatie in onze familie die dit geloof volgt.

Ik leer al jong tijdens de kinderdiensten dat er een duidelijk goed en fout is. In mijn jongste jaren worden vooral de Bijbelverhalen verteld: de verhalen over Jozef, Mozes en David. Soms wordt het verteld met behulp van plaatjes, soms is er iemand die mooi kan spreken of het zelf uitbeeldt. Tijdens de jaarlijkse kinderconferenties op de landelijke locatie worden er musicals opgevoerd over allerlei Bijbelse verhalen of een eigentijdse versie ervan. De musicals worden opgenomen op cd of dvd waardoor we maanden later de liedjes met plezier meezingen in de auto onderweg of thuis in de woonkamer. Bij een liedje over David en Goliath maken we gebaren en springen van onze stoel als Goliath op de grond valt. Een luide boem echoot door de kamer wanneer alle kinderen op de grond terechtkomen.

We krijgen ook allemaal een spaarpotje van de kerk mee naar huis, om centjes te sparen voor het zendingswerk in verre landen of voor *Brunstad* (de internationale locatie in Noorwegen van de kerk). Soms krijg ik van mijn moeder een muntje dat ik daarin mag doen. Maar we krijgen geen zakgeld, dus het spaarpotje komt niet snel vol. Ik leer dat je niet tegen je ouders in moet gaan en dat je niet onaardig moet zijn voor je broers en zussen. We horen dat het goed is om thuis te helpen en dat je niet moet mopperen of

geïrriteerd moet raken. Als ik iets doe waar mijn ouders niet blij mee zijn, trek ik mij dit erg aan. Als ik een keer een koekje neem uit de voorraadkast zonder dit te vragen en mijn moeder is boos, vind ik mezelf slecht. Ik neem me voor dit nooit meer te doen (maar het blijft aanlokkelijk om soms toch even de voorraadkast in te duiken).

Ik verdwijn weleens ongemerkt uit beeld binnen het gezin. Als ik een jaar of vijf ben wil ik de eerste dag graag op tijd op school zijn. Na het ontbijt, en voor het haren kammen, loop ik alleen naar school; het is tenslotte maar een paar straten verder. Daar aangekomen is de school nog dicht en zie ik niemand. Ik loop weer naar huis terug en sluit een beetje beschaamd aan in de rij voor het haren kammen. Ik zeg niets over dat ik al naar school was gegaan. Niemand heeft het immers opgemerkt, mijn ouders zullen het vast niet goedkeuren dat ik alleen ben gegaan. Een klein uurtje later loop ik het stuk opnieuw, dit keer mét mijn broers en zussen.

Eind jaren 90 krijgen we een televisie. Ik zit dan in de onderbouw van de basisschool. Onze televisie is heel lang alleen aangesloten op een dvd-speler waarop we 'onschuldige' kinderfilms kijken. Denk aan 'Heidi', 'Bambi' en 'Pippi Langkous'. Natuurlijk kijken we ook naar de kerkdiensten vanuit Noorwegen. De televisie staat in een kast waarvan de deu-

‘Met dat ene bericht was het gedaan. Ik koos voor een ander pad.’

Femke Flietstra groeit op binnen een streng religieuze gemeenschap in een gezin met 17 kinderen. Haar wereld is klein en voorspelbaar. Haar leven staat in het teken van dienstbaarheid, saamhorigheid en de strijd tegen de ‘zonde’. Maar op haar 25ste neemt ze een besluit dat alles verandert: ze treedt uit de gemeenschap. Voor het eerst in haar leven staat ze er alleen voor. Geen familie, geen vrienden, geen sociaal vangnet om op terug te vallen. In de leegte die haar breuk achterlaat, begint een zoektocht naar wie ze werkelijk is en ontstaat er een toekomst vol mogelijkheden.

Uit de schaduw van het geloof is een meeslepend en ontroerend relaas over de weg tussen verlies en bevrijding. Het is een verhaal over de moed om je eigen identiteit op te eisen en de ontdekking dat je verleden niet bepaalt wie je in de toekomst kunt zijn.

Femke Flietstra groeide op binnen een strenggelovige gemeenschap, in een gezin met 17 kinderen. Op haar 25ste besloot ze de gemeenschap te verlaten. Zonder een cent op zak bouwde ze een nieuw leven op.

**KOS
M•S**

NUR 770
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen

www.kosmosuitgevers.nl